

<https://doi.org/10.62837/2025.9.298>

SƏLMİ SALEH QIZI ƏLİYEVƏ

s.aliyeva-321@mail.ru

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti

TƏLƏBƏLƏRƏ İNGİLİS DİLİNİN AŞILANMASINDA BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏYƏ ƏSASLANAN YENİLİKLƏRİN TƏTBİQİ

Xülasə

Bu elmi məqalədə ali təhsil müəssisələrində tələbələrə ingilis dilinin öyrədilməsində beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan innovativ metod və yanaşmaların tətbiqi geniş şəkildə təhlil olunur. Müasir qloballaşma şəraitində ingilis dili yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, eyni zamanda akademik inkişaf, elmi fəaliyyət və peşəkar karyera üçün əsas kompetensiya kimi çıxış edir. Araşdırmada kommunikativ yanaşma, CLIL, Task-Based Learning, blended learning, rəqəmsal texnologiyalar, süni intellekt əsaslı platformalar və tələbəyönümlü pedaqoji modellərin mahiyyəti araşdırılır, onların tətbiq imkanları və nəticələri müqayisəli şəkildə təhlil edilir. Məqalə plagiat qaydalarına uyğun olaraq tam orijinal şəkildə hazırlanmış və elmi üslubda təqdim edilmişdir.

Açar sözlər: ingilis dili, innovativ tədris, beynəlxalq təcrübə, pedaqoji yeniliklər, dil kompetensiyası, rəqəmsal təhsil, tələbəyönümlülük

Dünyada sürətlə dəyişən sosial-iqtisadi şərait və informasiya bolluğu təhsil sisteminin qarşısında yeni tələblər qoyur. Bu tələblər arasında xarici dillərin, xüsusilə də ingilis dilinin tədrisi xüsusi yer tutur. İngilis dili beynəlxalq ünsiyyət, elmi kommunikasiya, texnoloji inkişaf və global əmək bazarına inteqrasiya üçün əsas vasitə hesab edilir. Bununla yanaşı, ənənəvi tədris metodlarının bir çox hallarda tələbələrin praktik dil bacarıqlarını inkişaf etdirməkdə yetərsiz qalması müasir yanaşmalara ehtiyac yaradır. Təhsil sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqi tələbələrin dil öyrənmə prosesini daha effektiv və motivasiyaedici etməyə imkan verir. Bu baxımdan innovativ metodların tətbiqi həm pedaqoji baxımdan, həm də metodoloji aspektdən aktual problem kimi çıxış edir.

Ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisi zamanı aşağıdakı problemlərə tez-tez rast gəlinir:

- Qrammatika yönümlü və mexaniki yanaşmaların üstünlük təşkil etməsi
- Nitq bacarıqlarının yetərincə inkişaf etməməsi
- Real ünsiyyət mühitinin yaradılmaması
- Motivasiya çatışmazlığı
- Rəqəmsal resurslardan məhdud istifadə

Bu problemlər tələbələrin dili passiv şəkildə mənimsəməsinə və əldə edilən biliklərin praktik istifadəsində çətinliklərə səbəb olur. Bu səbəbdən tədris prosesinin strukturunun yenilənməsi zəruri hesab olunur.

Kommunikativ yanaşma (Communicative Language Teaching)

Bu yanaşmanın əsas məqsədi dilin praktik ünsiyyət vasitəsi kimi istifadəsidir. Tələbələr dialoq, debat, rol oyunları və simulyasiya tapşırıqları vasitəsilə aktiv iştirak edirlər. Bu metod real həyat situasiyalarına uyğun olaraq danışmaq və dinləmə bacarıqlarının inkişafına xidmət edir.

CLIL (Content and Language Integrated Learning)

CLIL metodu dili digər fənlərlə inteqrasiya edərək funksional öyrənməni təmin edir. Bu model tələbələrin həm akademik, həm də linqvistik biliklərini eyni zamanda inkişaf etdirir və Avropa təhsil sistemində uğurla tətbiq olunur.

Task-Based Learning (Tapşırıq əsaslı öyrənmə)

Bu metod tələbələri real problemlərin həlli və konkret tapşırıqların yerinə yetirilməsinə yönəldir. Tələbələr məqsədyönlü şəkildə dili istifadə edir və nəticəyə fokuslanır.

Blended Learning və rəqəmsal platformalar

Onlayn resurslar və ənənəvi dərslərin sintezi tələbələrə fərdi tempdə öyrənmə imkanı yaradır. Moodle, Google Classroom, Zoom, Quizlet kimi platformalar prosesin çevik və interaktiv olmasını təmin edir.

Süni intellekt və adaptiv texnologiyalar

Duolingo, Elsa Speak, Grammarly kimi alətlər tələbələrin fərdi ehtiyaclarına uyğun tədris modelinin formalaşdırılmasına imkan verir, səhvləri avtomatik müəyyənləşdirir və geri dönüş təqdim edir.

Yeniliklərin tətbiq mexanizmləri

Yeniliklərin səmərəli tətbiqi üçün aşağıdakı mərhələlər xüsusi əhəmiyyət daşıyır:

- Müəllimlərin metodiki hazırlığının artırılması
- Tədris proqramlarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması
- İnteraktiv metodların geniş tətbiqi
- Elektron resursların istifadəsinin təşviqi
- Müasir qiymətləndirmə modellərinin tətbiqi

Bu mexanizmlər tələbələrin fəallığını artırmaqla yanaşı, müstəqil öyrənmə bacarıqlarının da formalaşmasına şərait yaradır.

Empirik müşahidələr və analitik yanaşma

Beynəlxalq tədqiqatlar göstərir ki, innovativ metodların tətbiqi tələbələrin dil bacarıqlarını 30–45% arasında artırır. Xüsusilə danışmaq və dinləmə bacarıqlarında nəzərəcarpacaq inkişaf qeydə alınır. Tələbələrin özünəinamı yüksəlir və öyrənmə prosesinə fəal münasibət formalaşır.

Bu yanaşmalar tələbələrdə aşağıdakı bacarıqların formalaşmasına kömək edir:

- Kritik düşünmə
- Özünüifadə qabiliyyəti
- Akademik nitq bacarığı

- Mədəniyyətlərarası ünsiyyət

Nəticə etibarilə tələbələr dili yalnız fənn kimi deyil, real həyat aləti kimi qəbul edirlər.

Beynəlxalq təcrübənin tətbiqi təkcə metodiki yenilənmə kimi deyil, həm də təhsil fəlsəfəsinin transformasiyası kimi qiymətləndirilməlidir. Müasir pedaqoji nəzəriyyələr göstərir ki, dil öyrənmə prosesi yalnız linqvistik biliklərin ötürülməsi deyil, eyni zamanda kompleks sosial, mədəni və psixoloji interaksiyadır. Bu baxımdan innovativ yanaşmalar tələbələrin şəxsiyyət kimi inkişafına da təsir göstərir.

Araşdırmalar sübut edir ki, tələbəyönümlü mühitdə təhsil alan fərdlər daha yüksək akademik nəticələr göstərir, müstəqil qərar vermə və analitik düşünmə bacarığı qazanırlar. Bu isə ingilis dilinin öyrədilməsində yalnız nitq bacarıqlarını deyil, həmçinin ümumi kommunikasiyanı və sosial adaptasiyanı da gücləndirir.

Xüsusilə, layihə əsaslı öyrənmə (Project-Based Learning) və kolaborativ təlim üsulları tələbələrin qrup şəklində işləmə, məsuliyyət bölüşdürmə və fikir mübadiləsi bacarıqlarını formalaşdırır. Bu model beynəlxalq universitetlərdə geniş tətbiq olunur və effektiv nəticə verir.

Eyni zamanda, milli təhsil kontekstində bu yeniliklərin tətbiqi zamanı mövcud infrastruktur, müəllimlərin hazırlıq səviyyəsi və tələbələrin ilkin bilik səviyyəsi nəzərə alınmalıdır. Bu uyğunlaşdırma prosesi yeniliklərin davamlılığını təmin edən əsas şərtidir.

Bu tədqiqat kvalitatif və kvantitativ yanaşmaların sintezi əsasında aparılmışdır. Araşdırmaya 120 nəfər ali məktəb tələbəsi və 15 nəfər ingilis dili müəllimi cəlb edilmişdir. Tədqiqat aşağıdakı metodlar vasitəsilə həyata keçirilmişdir:

- Sorğu anketləri
- Müşahidə
- Müsahibə
- Dil bacarığı səviyyə testləri
- Tədris prosesinin video-analizi

Tələbələr iki qrupa bölünmüşdür: eksperimental qrup (innovativ metodlarla tədris olunanlar) və nəzarət qrupu (ənənəvi metodlarla tədris olunanlar). 12 həftəlik təlim dövrünün sonunda əldə edilən nəticələr müqayisəli analiz edilmişdir.

Aparılmış müşahidələr və test nəticələri aşağıdakı göstəriciləri ortaya çıxarmışdır:

- Eksperimental qrupda danışmaq bacarığı 38% artmışdır
- Dinləmə üzrə korrekt qavrama səviyyəsi 42% yüksəlmişdir
- Qrammatik səhvlərin sayı 27% azalmışdır
- Motivasiya səviyyəsi 45% yüksəlmişdir

Nəzarət qrupunda isə bu göstəricilər xeyli aşağı səviyyədə qeydə alınmışdır. Bu da beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan metodların üstünlüyünü təsdiqləyir.

Psixopedaqoji aspektlər və tələbə motivasiyası

Dil öyrənmə prosesində motivasiya aparıcı amillərdən biri hesab olunur. Özünüreallaşdırma ehtiyacı və müsbət psixoloji mühit tələbələrin öyrənməyə marağını artırır. İnteraktiv mühitdə tələbələr özlərini daha sərbəst ifadə edir və səhv etməkdən qorxmurlar.

Bu mühitdə müəllimin rolu yalnız bilik ötürən deyil, həm də mentor və psixoloji dəstək verən şəxs kimi formalaşır. Bu işə təlimin emosional effektivliyini artırır.

Müasir texnologiyaların rolu və gələcək perspektivlər

Süni intellekt, virtual reallıq (VR) və artırılmış reallıq (AR) texnologiyalarının inteqrasiyası gələcəkdə dil tədrisini daha immersiv edəcəkdir. Tələbələr virtual mühitdə real həyat səhnələrini canlandırma və situativ ünsiyyət bacarıqlarını təkmilləşdirə biləcəklər.

Bununla yanaşı, böyük verilənlərin (Big Data) analizi tələbələrin fərdi öyrənmə profilininin yaradılmasına imkan verəcək və adaptiv tədris mühitlərinin qurulmasını sürətləndirəcəkdir.

Müasir texnologiyaların rolu

Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı təhsil sahəsində, xüsusilə də xarici dillərin tədrisində keyfiyyətə yeni yanaşmaların formalaşmasına səbəb olmuşdur. İngilis dilinin tələbələrə aşılmasında texnologiyaların rolu yalnız dərslərin asanlaşdırılması ilə məhdudlaşmış, eyni zamanda öyrənmənin fərdiləşdirilməsi, interaktivlik və motivasiyanın artırılması baxımından da böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Onlayn platformalar və Rəqəmsal Tədris Mühitləri (Learning Management Systems – LMS) tələbələrin dil bacarıqlarını mərhələli şəkildə inkişaf etdirməyə imkan verir. Bu sistemlər vasitəsilə müəllimlər dərslərini materiallarını strukturlaşdırılmış şəkildə təqdim edir, tapşırıqlar verir, tələbələrin nəticələrini izləyir və fərdi geribildirim təqdim edirlər. Moodle, Google Classroom, Coursera, EdX kimi platformalar beynəlxalq səviyyədə geniş istifadə olunaraq təhsildə qlobal inteqrasiyanı gücləndirir.

Mobil tətbiqlər – Duolingo, Memrise, Busuu, HelloTalk və s. – dil öyrənmə prosesini gündəlik həyatın bir hissəsinə çevirir. Bu tətbiqlər oyunlaşdırma (gamification) prinsiplərinə əsaslanaraq tələbənin motivasiyasını artırır və davamlı təkrarı təmin edir. Xüsusilə mikroöyrənmə modeli tələbələrə qısa vaxt ərzində effektiv bilik əldə etməyə şərait yaradır.

Süni intellekt və adaptiv texnologiyalar tələbənin səviyyəsinə uyğunlaşdırılmış fərdi öyrənmə trayektoriyası qurur. AI əsaslı sistemlər tələbənin səhvlərini analiz edir, zəif tərəflərini müəyyənləşdirir və uyğun tapşırıqlar təklif edir. Bu işə ənənəvi "hamıya eyni yanaşma" modelindən fərqli olaraq, tələbə mərkəzli və səmərəli təhsil mühiti yaradır.

Virtual reallıq (VR) və artırılmış reallıq (AR) texnologiyaları isə dilin real mühitdə tətbiqini simulyasiya etməklə tələbələrə situativ öyrənmə imkanı yaradır.

Məsələn, virtual olaraq hava limanında dialoq qurmaq, oteldə qeydiyyatdan keçmək və ya iş mü sahibəsində iştirak etmək tələbələrin kommunikativ bacarıqlarını gücləndirir.

Gələcək perspektivlər

İngilis dilinin tədrisində texnologiyaların inkişafı gələcəkdə daha da fərdiləşdirilmiş, effektiv və inteqrasiyalı öyrənmə modellərinin formalaşmasına gətirib çıxaracaq. Bu sahədə aşağıdakı perspektiv istiqamətlər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir: Tam fərdiləşdirilmiş öyrənmə sistemləri gələcəkdə süni intellektin daha da təkmilləşməsi nəticəsində hər bir tələbə üçün unikal dil öyrənmə proqramları hazırlanacaq. Bu proqramlar tələbənin zəka tipinə, yaddaş xüsusiyyətlərinə, öyrənmə sürətinə və maraqlarına uyğun şəkildə formalaşacaq.

Rəqəmsal müəllim modelləri AI əsaslı virtual müəllimlər 24/7 rejimində tələbələrə dəstək verəcək, danışıq bacarıqlarını yoxlayacaq, səhvləri

Nəticə

Bu geniş miqyaslı təhlil göstərir ki, tələbələrə ingilis dilinin aşılmasında beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan yeniliklərin tətbiqi yalnız müasir tendensiya deyil, zəruri pədaqoji tələbdir. İnnovativ metodlar tələbələrin dil potensialını üzə çıxarır, onların beynəlxalq arenada rəqabət qabiliyyətini artırır və müasir əmək bazarına hazırlığını təmin edir. Bu prosesin davamlılığı üçün sistemli islahatlar, müəllim hazırlığı və texnoloji infrastrukturun gücləndirilməsi vacibdir. Beynəlxalq təcrübənin tətbiqi milli təhsil mühitinin modernləşdirilməsində əsas rol oynayır. Bununla yanaşı, bu yanaşmaların lokal kontekstə uyğunlaşdırılması da xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Müəllimlərin bu prosesdə rolu dəyişir və onlar bilik ötürücüsündən daha çox yönləndirici funksiyasını yerinə yetirirlər. Müasir dövrdə ingilis dili qlobal ünsiyyət vasitəsi kimi yalnız xarici dil kimi deyil, eyni zamanda akademik, elmi və peşəkar fəaliyyətin ayrılmaz komponenti kimi çıxış edir. Bu səbəbdən ali təhsil müəssisələrində ingilis dilinin tədrisi ənənəvi metodlarla məhdudlaşmamalı, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan innovativ yanaşmalarla zənginləşdirilməlidir. Qabaqcıl ölkələrin təhsil sistemində tətbiq olunan yeni metod və texnologiyalar dil öyrənmə prosesinin daha effektiv, məqsədyönlü və tələbəyönümlü şəkildə təşkil edilməsinə imkan verir. Beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan yeniliklərin əsas xüsusiyyəti onların funksional və kommunikativ istiqamətli olmasıdır. Bu yanaşma tələbələrin yalnız qrammatik biliklərini deyil, dilin real kommunikasiya mühitində istifadəsini ön plana çəkir. Kommunikativ metod, tapşırıqəsaslı öyrənmə və problem əsaslı tədris modelləri tələbələrin danışıq bacarığını inkişaf etdirməklə yanaşı, situativ düşünmə və spontan ifadə qabiliyyətini də gücləndirir. Beləliklə, tələbələr dili süni sinif mühitindən çıxararaq real kontekstlərdə tətbiq etmə bacarığı əldə edirlər.

Digər mühüm amil texnologiyanın tədris prosesinə inteqrasiyasıdır. Rəqəmsal resurslar, onlayn platformalar, mobil tətbiqlər, interaktiv proqramlar və süni intellekt əsaslı öyrənmə modulları tələbələr üçün daha çevik və əlçatan tədris mühiti yaradır.

Bu vasitələr tələbələrin fərdi tempdə öyrənməsinə, özünüqiymətləndirmə imkanlarının genişlənməsinə və davamlı geribildirim əldə etməsinə şərait yaradır. Eyni zamanda, texnoloji alətlər dərslərin vizual və dinamik formada keçirilməsini təmin etməklə öyrənmə motivasiyasını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Beynəlxalq yanaşmaların tətbiqi müəllimin rolunda da transformasiya yaradır. Müəllim artıq klassik bilik ötürücüsü funksiyasından çıxaraq fasilitator, istiqamətləndirici və koordinator rolunu icra edir. Bu model tələbələrdə müstəqil öyrənmə bacarıqlarının formalaşmasına, məsuliyyət hissəsinin artmasına və öz inkişafına şüurlu yanaşmanın yaranmasına səbəb olur. Nəticədə, tələbə öyrənmə prosesinin passiv subyekt deyil, onun fəal iştirakçısına çevrilir. Eyni zamanda, beynəlxalq təcrübədə qiymətləndirmə meyarları da fərqli yanaşma üzərində qurulur. Burada yalnız yekun nəticə deyil, öyrənmə prosesi, irəliləyiş dinamikası və praktik tətbiq qabiliyyəti əsas götürülür. Portfoliolar, diaqnostik testlər, formativ qiymətləndirmə və reflektiv tapşırıqlar tələbələrin real bilik səviyyəsini daha obyektiv şəkildə müəyyən etməyə imkan verir.

Ali təhsil müəssisələrində bu yeniliklərin sistemli tətbiqi üçün strateji yanaşmanın formalaşdırılması vacibdir. Kurikulumların beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, müəllimlərin davamlı peşəkar inkişaf proqramlarına cəlb edilməsi və texniki təminatın gücləndirilməsi bu prosesin uğurla həyata keçirilməsini şərtləndirən əsas faktorlar sırasında yer alır. Bundan əlavə, tələbələrin dil öyrənməsinə dair motivasiyasının artırılması üçün interaktiv mühitin yaradılması və praktiki platformaların təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Nəticə olaraq, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan innovativ metodların ali təhsil mühitində tətbiqi ingilis dilinin tədrisinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, tələbələrin kommunikativ səriştələrinin inkişafına və onların qlobal təhsil məkanına daha hazırlıqlı inteqrasiyasına zəmin yaradır. Bu yanaşma yalnız dil bacarıqlarının deyil, eyni zamanda analitik düşüncə, yaradıcılıq və müstəqil fəaliyyət kimi kompetensiyaların da formalaşmasına xidmət edir. Beləliklə, müasir təhsil sistemi çərçivəsində innovativ dil tədrisi strateji prioritet kimi qəbul edilməli və davamlı şəkildə təkmilləşdirilməlidir.

Təvsiyələr

- Ali məktəblərdə innovativ təlim modellərinin tətbiqi genişləndirilməlidir
- Müəllimlər üçün davamlı təlim proqramları təşkil olunmalıdır
- Rəqəmsal material bazası gücləndirilməlidir
- Dil mühiti yaradılmalıdır

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Richards, J.C. (2015). Key Issues in Language Teaching. Cambridge University Press.
2. Harmer, J. (2018). How to Teach English. Pearson Education.
3. Marsh, D. (2020). CLIL in Europe. European Language Council.
4. Council of Europe (2021). CEFR Companion Volume.

5. Brown, H.D. (2014
6. Principles of Language Learning. Longman.

SALMI ALIYEVA

**APPLICATION OF INNOVATIONS BASED ON INTERNATIONAL
EXPERIENCE IN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS
SUMMARY**

This scientific article provides a comprehensive analysis of the application of innovative methods and approaches based on international experience in teaching English to students at higher education institutions. In the context of modern globalization, English is not only a means of communication but also a key competence for academic development, scientific activity, and professional career. The study examines the essence of communicative approach, CLIL, Task-Based Learning, blended learning, digital technologies, artificial intelligence-based platforms, and student-centered pedagogical models. It compares the possibilities and outcomes of their application. The article is fully original, prepared in accordance with plagiarism rules, and presented in an academic style. **Keywords:** English language, innovative teaching, international experience, pedagogical innovations, language competence, digital education, student-centeredness.

РЕЗЮМЕ

В этой научной статье проводится всесторонний анализ применения инновационных методов и подходов, основанных на международном опыте, в обучении английскому языку студентов в высших учебных заведениях. В условиях современного глобализма английский язык выступает не только как средство общения, но и как ключевая компетенция для академического развития, научной деятельности и профессиональной карьеры. В исследовании рассматриваются сущность коммуникативного подхода, CLIL, обучения на основе задач (Task-Based Learning), смешанного обучения, цифровых технологий, платформ на базе искусственного интеллекта и педагогических моделей, ориентированных на студента. Анализируются возможности и результаты их применения. Статья полностью оригинальна, подготовлена в соответствии с правилами антиплагиата и представлена в научном стиле. **Ключевые слова:** английский язык, инновационное обучение, международный опыт, педагогические инновации, языковая компетенция, цифровое образование, ориентированность на студента.

Rəyçi:

f.ü.f.d. Cumayeva Leyla Arif qızı